

VESZPRÉMY LÁSZLÓ BERNÁT

ISMERETLEN LEVELEK LENDVAI ISTVÁN HAGYATÉKÁBÓL¹

Alábbiakban Lendvai István fajvédő író és politikus, költő és vélhetően a nyilasok által kivégzett mártír hagyatékából adunk közre korábban ismeretlen leveleket, összesen kilenc dokumentumot. A levelek mind Lendvai családi hagyatékából kerültek elő, és azokat a rokonok, mindenekelőtt lánya, szül. Lendvai Klára szíves engedélyével adjuk közlésre. A forrásközlések terén Sipos Péter XX. századi forrásközlésről készült útmutatóját tekintettük mérvadónak.² A szövegek számos helyesírási hibát, illetve régies helyesírási formákat tartalmaznak, melyeket majdnem minden esetben a mai helyesírás szabályai szerint javítottunk. A szövegekben történt korrekciókat szinte minden esetben jeleztük, a beszúrásokat lábjegyzetben közöljük. Az itt szereplők életrajzával kapcsolatban lásd Gyurgyák János vonatkozó munkáját,³ illetve Lendvaival való kapcsolatukhoz Bartha Ákos tanulmányát⁴ és saját korábbi írásomat.⁵

Az első három levél Lendvainak Bajcsy-Zsilinszky Endrével ápolt, gyakran viharos barátságáról szól. Bajcsy-Zsilinszky első levelében hosszasan fejti ki fajvédelemről, zsidó és sváb asszimilációról alkotott nézeteit.⁶ Gyurgyák János magyar fajvédelemről szóló monográfiájában feltette a kérdést, hogy vajon mennyire változtak meg Bajcsy-Zsilinszky korábbi nézetei a negyvenes évekre, nyilván idesorolva

¹ A tanulmány átolvasásáért és fontos korrekciókkal való ellátásáért köszönet illeti Bartha Ákost.

² SIPOS Péter: A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. *Fons*, 2000/1. 171–184, különösen 176.

³ GYURGYÁK János: *Magyar fajvédők*. Budapest: Osiris, 2012. (a továbbiakban: GYURGYÁK, *i. m.*) 87–102, 131–154, 155–168.

⁴ BARTHA Ákos: „Organikus rend” az „önvédelmi övezet”-ben – Bajcsy-Zsilinszky Endre birodalmi regionalizmusa. *Kommentár*, 2016/3. 68–84. Különösen értékes a tanulmány felhasznált forrásanyaga, melyek Lendvai Istvánra is tartogatnak további utalásokat.

⁵ VESZPRÉMY László Bernát: A másik Lendvai. Lendvai István publicisztikája 1936 és 1944 között. In: *Veritas évkönyv 2016*. Szerk. Ujváry Gábor. Budapest, VERITAS–Magyar Napló, 2017. 185–203. Itt tartom szükségesnek megtenni a következő korrekciókat előző tanulmányommal kapcsolatban: Bajcsy-Zsilinszky már 1938 őszén otthagya a *Szabadságot*, tehát 1942-ben már nem az ő lapja volt. A *Magyar Nemzetet* pedig 1938-ban alapították, vagyis Lendvai nem publikálhatott 1936-ban a Szellemi Honvédelem rovatban. Köszönet illeti Bartha Ákost, hogy ezekre figyelmemet felhívta.

⁶ Ezekhez bővebben lásd: TILKOVSKY Loránt: *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Írások tőle és róla*. Budapest, Kossuth, 1986. 27.

korábbi antiszemitizmusát is.⁷ 1940 végéről származó levele egyértelmű választ ad az utóbbi kérdésre, nem kizárva természetesen, hogy nézetei ezt követően változhattak: „Te meggyőződéses antiszemita vagy velem együtt, ősidők óta” – írja Lendvainak. Különösen érdekfeszítő azonban az antiszemita, mint fogalom ezt követő, Bajcsy-Zsilinszky általi értelmezése. „Tehát vallod, hogy nemcsak egyéni tulajdonságok vannak, hanem faji tulajdonságok is”. Értelmezésében tehát léteznek „faji tulajdonságok”, melyek „ha [...] kiütőköznak a zsidóból, nem kétséges, hogy épp így jelentkeznek más fajban: a magyarban is, a németben is”. Vagyis az antiszemitizmus Bajcsy-Zsilinszkyknél – legalábbis ebben a levelében – vállalt fogalom, mely azonban nem a zsidóság iránti ellenszenvet, gyűlöletet jelenti, hanem kvázi „faji kvalitások” létének elfogadását, alkalmazását, és a saját – magyar – „faji kvalitások” megóvását más behatósától. Tétélei így nem esnek távol a korabeli fajvédelem meghatározó – mai szemmel bizonyosan antiszemitának tűnő – alapvetéseitől, ám jóval megállnak a zsidóságot jobb esetben csak kirekeszteni, máshol kitelepíteni vagy éppen kipusztítani akaró gondolkodók, politikusok előtt. Tétéleinek elemzéséhez a kulcs a nemzetkarakterológia, mely a korszak meghatározó beszédmódja, igaz, nem csak a szélső-jobboldalon, és nem csak Magyarországon.⁸

Szintúgy fontos, hogy Bajcsy-Zsilinszky – a korábbi, fentebb hivatkozott szakirodalom feltételezéseinek is megfelelően⁹ – párhuzamot von a német „kereskedő” jellem, és a zsidóság vélt, hasonló jelleme között. A németiség katonai képességeit, államalkotó („birodalomalkotó”) képességét is vitatja. Mindez azért érdekes, mert a korabeli antiszemita tételekben a zsidóság katonai képessége és államalkotó képessége hasonlóan szkepszis tárgyát képezte. Kiemelendő, hogy ellentétben egyes korabeli antiszemitákkal, akik méltatták a zsidóság disszimilációs törekvéseit (vagyis a cionizmust), mint a magyarságtól való különállás „becsületos, derekas” megvallását,¹⁰ addig itt közölt levelének tanulsága szerint Bajcsy-Zsilinszky – a svábság terén – ellenezte a „gaz disszimilánsokat”. Ezek szerint egyrészt ellenezte az asszimilációt (mint a magyarság németekkel való „túltelítését”), másrészt támadta a disszimilációt is: a logikus kérdése, miszerint akkor mit várt volna el a németiségtől, nem felel. Mindazonáltal levele végén tisztázza, hogy „nincs bennem gyűlölség a svábokkal szemben” – majd sokatmondóan hozzáteszi, hogy „általában”. Sorait

⁷ GYURGYÁK, *i. m.* 148.

⁸ V. ö.: TRENCSENYI Balázs: *A nép lelke. Nemzetkarakterológiai viták Kelet-Európában*. Budapest, Argumentum, 2011.

⁹ UNGVÁRY Krisztián: *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon, 1919–1944*. Budapest, Jelenkor–OSZK, 2012. 262.

¹⁰ VESZPRÉMY László Bernát: Ha én zsidó lennék, cionista lennék”. Prohászka Ottokár és a keresztény cionizmus kérdései. *Egyháztörténeti Szemle*, 2017/2. 97–113.

érdeemes összevetni Bajcsy-Zsilinszky más, svábkérdésről írt leveivel, melyekben a „disznó sváb kutyákat” „a magyar közéleti undor legfőbb forrásainak” nevezi.¹¹

Faji tulajdonságoknál maradva, Bajcsy-Zsilinszky a népies és a fajvédő oldalon egyaránt piedesztálra emelt magyar paraszt általa ismert képét is bemutatja. A magyar faji tulajdonságokat Bajcsy-Zsilinszky szerint a paraszt őrzi a legjobban, első-sorban az „előkelőséget”. „A magyar paraszt a világ legarisztokratikusabb lénye”. Mindebből következik azon vélekedése, hogy a magyar paraszt (vagy épp kisember, proletár) sokkal többet *érdemelt* a világtól, ám nem kapta meg jussát, örökségéből „becstelenül kismizmizték”. Soraiban Szabó Dezső 1919-es nézetei köszönnek vissza, miszerint a magyar paraszt „elátkozott királyfi-lelkével” „duzzogva kullog félre, mint egy orron ütött kutya”, akit a kegyetlen kapitalizmus versenyében a zsidó és a német kereskedő elnyomott.¹² A fajvédelem egyik alapvető gondolata mutatkozik itt meg: mivel a magyarságban ilyen rejtett erőforrások vannak, ám ezeket nem hagyják külső tényezők érvényesülni, ezért Bajcsy-Zsilinszky úgy döntött, „mértéket tartok erkölcsi ítéleteimben mindenkivel szemben, aki a magyarsághoz tartozónak mondható”.

Kereszténységről és minőségről alkotott nézetei mindenképpen érdekfeszítőek, hiszen alapvetően a konzervatív táborhoz sorolt politikus leveleit elemezzük. Bajcsy-Zsilinszky szerint a kereszténységet „sokkal inkább a germánság számára találták ki”, mint a magyarság számára. Itt nem használ semmilyen degradáló jelzőt a kereszténységre, sőt, annak inkább „finomító” hatását emeli ki, ám fontos megjegyezni, hogy objektíve a kereszténység mindenki számára lett „kitalálva”. Ennek vitatása a keresztényi elvek általános, univerzális jellegét vitatnák. Még a fajvédők közé sorolt Bangha Béla esetében is megmutatkozott az általános missziós parancs tétele, a zsidóságra és mindenki másra is kiterjesztve.¹³ Szükséges ezt kiemelni annak dacára, hogy Bajcsy-Zsilinszky nem állítja, hogy a magyarság számára ne lenne „jó” vallás a kereszténység, és hogy levele végén egyértelműen keresztényként azonosítja magát.

Politikusként Bajcsy-Zsilinszky tételesen kifejti Lendvai számára, hogy nem állandóan az erkölcsöt, hanem esetenként a „közösséget, a tömeget, az átlagot” kell szem előtt tartania.¹⁴ A „minőség *versus* mennyiség” örök vitájában, amelyben a konzer-

¹¹ Országos Széchényi Könyvtár, Levelestár, Bajcsy-Zsilinszky Endre levele Kozma Miklósnak, 1939. január 31. és Szörtsey Józsefnek, 1936. június 26.

¹² VESZPRÉMY László Bernát: „Az elsodort falu szerzője [...] nem konjunkturalovag” – Szabó Dezső eszmeiségének következetességéről. *Kommentár*, 2017/3. 44–60, itt 50.

¹³ VESZPRÉMY László Bernát: Egy avított jezsuita antijudaista. Bangha Béla SJ a zsidókérdés útvesztőiben. *Történeti Szemle*, 2017/3. 439–462.

¹⁴ Bajcsy-Zsilinszky minőségről alkotott nézeteihez lásd a következő tanulmányt: BARTHA Ákos: Bal vagy jobb? (Németh László minőségiszocializmusa és Bajcsy-Zsilinszky Endre nemzeti radikalizmusa). *Forrás*, 2017/2. 40–57.

vatív oldal talán általánosságban az előbbi preferálja, Bajcsy-Zsilinszky – politikai okokból – az utóbbi mellett dönt. Az egyén azonban nem vész el látókörében. Mint írja, ha beszélhetünk is faji tulajdonságok tömeges megmutatkozásáról, azok a „nemzeti közösségen” belül az „egyénekben” mutatkoznak meg, és csak így hatnak a „tömegre”. A származás egyéni szinten való meghaladását – kissé talán kegyeskedve – lehetségesnek tartja barátja, Lendvai István, illetve a saját esetében, sőt, „harmadárja” származását is felelmeleti. Utóbbi értelmezhetetlen részéről, ha csak nem tekinti „árjának” a békési szlovákságot.

A fentiek után fontos kiemelni Bajcsy-Zsilinszky és Lendvai barátságának rövidesen (1941 januárjának elején) bekövetkező helyreállítását, amelyre itt közölt második levelünk utal. Lendvai heves jellemére utal az itt közölt harmadik levél tervezete. Utóbbi levélre Bajcsy-Zsilinszky más irataiban reflektált.¹⁵ A családi anekdoták szerint barátságuk többször megszakadt, azonban a német megszállás kezdetén bizonyosan tartották a kapcsolatot.¹⁶

Méhelý Lajos (4–6) leveleiben fajvédő nézeteinek Lendvai részéről jött kritikáira felelt, feltűnően barátságos hangnemben. Méhelý komplett esszéket szentelt a német származású magyarok magyartalanságának bizonyítására, olyasfajta példákkal élve, mint hogy 1912-ben a Fertő-tónál tett látogatásakor a sváb kocsmárosok nem adtak neki szállást (de a zsidó kocsmáros igen).¹⁷ Lendvai az effajta támadásokra saját cikkeiben felelt, melyeket késői munkásságát tárgyaló tanulmányunkban már bemutatunk. Méhelý levelei elsősorban a két ember közötti baráti kapcsolat bemutatásáért fontosak: a publicisztikák akár a viszony megromlásáról is árulkodhattak volna, azonban a levelek egyértelműen tanúskodnak a barátság – legalábbis Méhelý részéről történt – megtartása mellett.

Az utolsó három levél a nyilas „láthatatlan front” fenyegető üzenetei Lendvainak. Hasonló leveleket, mint arra publicisztikájában utalt, Bangha Béla SJ is kapott nyilasellenes írásaiért.¹⁸ Lendvai máshol egyértelműen utal további levelek erőszkos, fenyegető tartalmára is. A leveleket perspektívába helyezi, hogy később nyilas felbujtásra fizikai támadás is érte Budapesten, majd a német megszállás alatt elhur-

¹⁵ Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet Archívuma (Budapest), Vigh Károly hagyatéka. Bajcsy-Zsilinszky Endrere vonatkozó iratok, 15. doboz. Bajcsy-Zsilinszky Endre levele Hegedüs Gyulának, 1943. január 11. Köszönöm Bartha Ákosnak, hogy felhívta figyelmemet az irat létre.

¹⁶ A szerző interjúja Lendvai Klárával. Budapest, 2015. június 14.

¹⁷ Méhelý Lajos: *Magyarabb Magyarországot. Gratz Gusztávnak válaszul*. Budapest, Stephaneum, 1929. 9.

¹⁸ VESZPRÉMY László Bernát: Keresztesharc a nyilaskereszt ellen (Bangha Béla nyilasellenes publicisztikája, 1936–1940). *Aetas*, 2016/2. 121–132, itt 130.

colták vidéki menedékéből, és minden bizonnyal kivégezték, a fajvédő nemzeti irányzat második mártírjává téve őt.

*1. Bajcsy-Zsilinszky Endre levele Lendvai István számára, 1940. december 21.*¹⁹

Független Magyarország

HÉTFŐI POLITIKAI LAP

Budapest: 1940. december 21.

FŐSZERKESZTŐ: BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST, V., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 34.

TELEFON-SZÁM: 113-933.

Kedves Pista!

Nem szeretném, ha a múltkori vitánk során félreértetted volna az én érvelésemet, vagy épen tüske maradt volna Benned. Ezért igyekszem rövid összefoglalni kettőnk ellentétét „erkölcs”²⁰ kérdésében.

Mondottam Neked, hogy én elsősorban magammal szemben alkalmazom a legszigorúbb erkölcsi mértéket. Ezt teszed Te is magaddal szemben s eddig nincs is közöttünk ellentét. De Te tovább mégis és egy kissé germános merevséggel és dogmatizmussal mindenkire ezt a nagyon magas mértéket igyekszel alkalmazni. En ezt nem teszem, mert az az érzésem, igazságtalan volnék ezzel a collstokkal kezemben és az élet elvével is bizonyos mértékig szembekerülnék. Nem erkölcsbíró vagyok, hanem politikus és a közösség, a tömeg, az átlag számára enyhébb erkölcsi mértéket alkalmazok, mint magammal szemben. Mít érnék velem, ha nem ezt tenném? Ezen a ponton válnak el a mi gondolkodásbeli utjaink.²¹

Te meggyőződéses antiszemita vagy velem együtt, ősidők óta. Tehát vallod, hogy nemcsak egyéni tulajdonságok vannak, hanem faji tulajdonságok is. De ha a faji tulajdonságok kiütköznek a zsidóból, nem kétséges, hogy ép így jelentkeznek minden más fajban: a magyar²² is, a németben is. A németiség nagy tulajdonságait, érényeit, képességeit én épen olyan jól ismerem és elismerem, mint Te. De e nagy nép őseredeti gyöngeségeit is. Az a fölfogásom, hogy a kereszténységet sokkal inkább a germánosság számára találták ki, mint a török, a finnugor-féle népek vagy a szlávok

¹⁹ A szöveg őt, géppel írt, számozott oldalon íródott, minden új lap első oldalán az alábbi fejléccel. Bajcsy-Zsilinszky láthatóan több alkalommal is korrigálta a szöveget, lásd a különböző módon tett beszúrákat. A szövegben a többszörös pontozások az eredetiben is így szerepelnek.

²⁰ Tollal beszúrva: és a fajiság

²¹ Tollal beszúrva: először

²² Gépelt beszúrák: ban

számára. Azért, mert mind e népek között a legdurvábbak a germánok, lelkük alapalkatában. Nekik²³ kellett hát a kereszténység szelídítő hatása. Nem mintha ez ősgermán vadság egyenlő volna valami őseredeti katonai képességekkel. Mert szerintem a nagy katona népek a világtörténelem során a rómaiak és a hun-török népek voltak s a nagy népfajok közül a germánok és a szlávok rendkívül kevéssel járultak hozzá akár az ókor, akár a középkor, sőt akár az újkor katonai művelődéséhez. Gondold meg, hogy a rengeteg tömegű germán népek egy félévezred alatt nem tudtak nagyobb embert kitermelni magukból, mint a szegény Arminiust a Teotoburgi erdőben. És Attila fényes emberi és katonai génuszával szemben csak Alarich és Genzerich-féle sunyi lázadókat, rablókat, gyűjtogatókat, tömeggyilkolókat tudtak produkálni, nem hadvezéreket és birodalomalkotókat. A római birodalommal szemben az első és egy fél-ezredév alatt egyetlen birodalomalkotó igény, tehetség, hadvezéri szellem Attila volt, aki sokkal nagyobb hatással egyesítette a maga korában rettentő ökle alatt a különböző germán segédnépeket, mint ahogy az ixlábú propagandista álnapoleon, Hitler most próbálhatja...

Kissé elkalandoztam, de valójában csak azt akarom mondani, hogy kétségtelen, vannak magyar és vannak germán tulajdonságok is. A magyar mindenesetre katonább, mint amennyire kereskedő. A germán önzőbb, földhözragadtabb, kereskedőbb és technikusabb, mint a magyar. De az csak nem vitás, hogy a magyar fajta aránytalanul külön politikai génuszt hordoz magában, a maga nemzeti közösségében csakúgy, mint kiváló egyéneiben, mint a német. Es ezek az őstulajdonságok tömegben átöröklődnek, asszimiláció esetén is. Ha valamikor egy nagyobb tömegű magyarság beolvadna a németiségbe: az a folt termőtalaja volna a német politikai tehetségeknek. Mint ahogy a magyarságba beolvadt németiség sok kiváló iparost, kereskedőt, vállalkozót, szervezőt, technikust, muzsikust, tudóst adott az országnak. Csak épen politikust nem: Wolff Károly²⁴ volt a legnagyobb politikus, vagy a szegény öreg Wekerle,²⁵ akit a németiségtől kaptunk. A politika a gondolkodás finomságának a tudománya, inkább művészete. De ebben a németek általában olyan fanyelvűek és színvakok, mint kissé zavaros kifejező készségű nyelvük kiejtésében: a politikában a d betűt nem lehet összetéveszteni a t-vel, vagy megfordítva, vagy a b-t a p-vel, sem a k-t a g-vel...

Mit akarok ebből kihozni? Azt, hogy előttem tökéletesen tisztázott bizonyosság: középosztályunk árja, főleg német elemekkel való túltelítettsége zuhantotta le olyan rémségesen a magyar politikai kultúrát és a mai magyar politika szellemi színvona-

²³ Tollal beszűrva: igazán

²⁴ Wolff Károly (1874–1936) jogász, kereszténypárti politikus.

²⁵ Id. Wekerle Sándor (1848–1921) pénzügyminiszter, miniszterelnök. Bajcsy „öreg” jelzőjével tesz különbséget fia, ifj. Wekerle Sándor (1878–1963) pénzügyminiszter (1928–1931) között.

lát. De ez nem azt jelenti, hogy Te ne lehetnél egészen magasrendű politikus elme, azért, mert germán származású vagy, vagy hogy én is okvetlenül félelmelem vagyok a politikában azért, mert - fájdalom - én is fél vagy harmadárja vagyok. De azon csak el kell hogy gondolkozzunk mind a ketten, hogyan van az, hogy a pár százezernyi magyar nemesség amely túlnyomó többségében színmagyar volt, száz évvel ezelőtt annyival különb szellemi és erkölcsi színvonalú középosztályt és elitet képviselt, mint a mai árjassággal, zsidósággal túltelített középosztály.

Vagyis: a túl szigorú erkölcsi mérték alkalmazása elmossa kissé a szellemi mértéket és még inkább a szellemisség mértékeit. Elmossa, a figyelem elől elvonja az egyéb kérdéseket: a nemzet és a társadalom nagy belső betegségeit, a fajbéli magyarság proletár sorsát, szellemi erőinek lefojtottságát, a magyar szellemisség jellegzetességeit, gondolkodásbeli és életformáinak tisztaságát és sugalló erejét. Ha én minduntalan csak az erkölcsi mércét veszem elő, akkor esetleg egy silány okos-közepes²⁶ nyakába ültetek egy talán erkölcsi defektusokkal megvert, de egyébként értékes, színes, alkotó egyéniségnek. Én nem vagyok hajlandó a sok tekintetben kifogásolható erkölcsi magatartású Ady Endrét kicserélni a nagyon tehetséges s a maga erkölcsi-ségére a legszigorúbb kaszinói mértékkel mérve is kényes Herczegh Ferencel. Mégis csak Ady Endre a nagy költő és nem Herczegh Ferenc.

De rendkívül szubjektív vagy abban is, hogy a Magad német származásával egy hajszálnyival sem csorbult őszinte, igaz, mélységes és bensőséges, mondhatni át-szellemült magyarságodat állítod szembe egyes eltvelyedetett fajmagyarokkal. Ezen a ponton kifejezetten optikai csalódás áldozata vagy. Mert a Te mélyen átélt magyarságod – fájdalom – a mai elvadult germán önimádat és fölébredt disszimiláció korában elég ritka kivétel, addig²⁷ a tősgyökeres magyarság²⁸ jelentkező elaljasodás és a magyarság céljaitól való elrugaszkodás, szintén inkább kivétel, mint általános szabály. Ha annyit érintkeznél manapság hivatalos emberekkel, mint én, látnád, hogy a magyarság ügye mellett óriási nagy többségben a fajmagyarság tart ki középosztályunkban, de népünkben is. Viszont az asszimiláltak között megrendítően sok a²⁹ nem is a nyílt, de³⁰ a burkolt disszimiláció. És én nemzetem páratlanul nehéz mai sorsában nem szégyellem annak kijelentését, hogy előttem még mindig kedvesebb egy erkölcsileg lazább szövetű, de magyarságához ragaszkodó atyafi, mint egy szigorú erkölcsi normák között gondolkodó és cselekvő öntudatos árja vagy gaz disszimiláns.

²⁶ Tolla beszúrva: t

²⁷ Tolla beszúrva: de

²⁸ Tolla beszúrva: ban

²⁹ Tolla beszúrva: ha

³⁰ Tolla beszúrva: hát

De tovább megyek. A magyarság nemcsak abban különbözik többek között a germán és szláv elemektől, hogy több benne átlagban a politikai és katonai tehetség és a szellemi önállóság, hanem abban is, hogy őseredetileg emberségesebb fajta az árjáknál. A becstelen vérszopó Genzerichek és Alarichok germán hordaerkölcsével szemben Attila megállt a Pónál, mert a másik szellemi ember, Szent Leo pápa megállította. Es diadalai teljében visszafordult. És olvasd el Szent Geneviève legendáját, ahol írva vagyon, hogy Attila meghátrált a párisi atyák és a párisi bölcsők előtt. Ilyen történetek és ilyen legendák nem szólnak a germán rablóvezérekről – egészen Hitlerig. A mi népünk erkölcsi húrozatában finomabb, bár idegrendszerében robusztusabb és hatalmasabb minden árjáknál. A magyar előkelőség őstulajdonsága a török-finn népeknek. Ezt olvashatod H. G. Wells Világtörténelmében,³¹ ahol Ratzelnek³² a kiváló német keleti népkutatónak írásait idézi. A magyarság racionalistább és misztikumra kevésbé hajlamos, mint akár a germánok, akár a szlávok, de ami a kereszténységben emberség, erkölcsi norma: az a mi népünkben mélyebben él, mint a durva és önző német parasztban. A magyar paraszt a világ legarisztokratikusabb lényé, de ez az előkelőség rettentő hátravetést jelent az élet brutális küzdelmeiben. A magyarságnak veleszületett erkölcsi mértéke magasabb, mint az árjáké. Ha tehát egy túl magas és mindenkire érvényes erkölcsi mértéket keresztül akarok erőszakolni, ez csak azt jelentheti, hogy a durvább fából faragott zsidóság és árjaság malmára hajtom a vizet, őket erősítem. Megmagyarázom ezt kissé konkrétbben. Én egész életemben a korrupció ellen küzdöttem, küzdök ma is. De addig, míg a korrupciónak bizonyos mértéke általánosan érvényesülő rendszer, szabály, mondhatni intézmény: addig nem vagyok hajlandó a legmagasabb erkölcsi mértéket éppen a magyarsággal szemben érvényesíteni, hogy az életből máris becstelenül kismizmizett fajbéli magyarság szociális, gazdasági életnívóját még lejjebb szorítsam. Amíg a korrupció intézmény, addig követem benne a magyarság megfelelő kontingensét, hogy az árja és zsidó nagyobb brutalitás el ne tapossa az én fajtámat. Majd ha kiirtjuk a korrupciót gyökerestül és nem kell félnem a zsidó és árja túlhatalmasodástól, akkor én leszek az az első, aki hóhérbárdot suhogtatok a legkisebb visszaéléssel szemben is. De addig mértéket tartok erkölcsi ítéleteimben mindenkivel szemben, aki a magyarsághoz tartozónak mondható.

³¹ Herbert George Wells (1866–1946) angol író. Itt hivatkozott műve Herbert G. Wells: *The Outline of History. Being a Plain History of Life and Mankind*. London, Newnes, 1919. [Magyarul is megjelent, *A világtörténet* alapvonalai címmel 1925-ben, nyilván erre hivatkozik!]

³² Friedrich Ratzel (1844–1904) német néprajzkutató.

Itt eljutottam szegény Kern Aurélhoz.³³ En nem vagyok hajlandó rá követ dobni, még ha egyben és másban hibás is volna, mert hűségesen kitart a maga magyarsága mellett és mert nem rossz ember. A magyarsághoz való hűségét és nem rossz voltát egyszerre hangsúlyozom. Ha elárult volna bennünket, ütnék rajta. Ha komisz ember volna, üldözne, gyötörne másokat, ártana derék és jó embereknek, vagy a magyar ügynek: akkor is ütnék rajta. De én a magyarsághoz való hűségen túl igenis különbséget teszek kisebb-nagyobb erkölcsi defektusok és emberi gonoszság között. Én is tudok üldözni embereket, de csak akkor, ha érzem és látom, hogy másoknak és a közösségnek árt, hogy tisztességes embereket gáncsol el. Iszonyú erőt tudok belefektetni egy-egy népnyzó gaz közigazgatási tényező eltiprásába, aki emberségében, magyarságában és jogaiban megtiporja az én népemet. De a szegény, jóérezsű Kern Aurél ellen viseljek erkölcsi szent háborút, aki a Te tartozásod törlesztésére kapott 50 pengőt pár hétig magánál tartotta? Ezért üssem agyon és mert nem ütöm agyon, magam is bűnös, bűnpártoló, tolvajvédő vagyok? Ugyan, ugyan, Pista, hova teszed Te ilyenkor a magad költői fölényességét? És hova teszed a magad őszinte kereszténységét? Hát mit ér az egész kereszténység, ha abból kihagyjuk a megbocsátás szellemét? Én csak egyszerű lutheránus ember vagyok, nem katolikus, mint Te, tehát az igazhitűek szemében talán nem is teljes értékű keresztény. De én nem volnék képes egy volt barátomat, még ha megtévedt is kisebb mértékben, gyűlölni, üldözni, akkor, amikor tudom, hogy alapjában nem rossz ember az illető. Mert ha gonosz ember, akkor el kell taposni. De ha csupán esendő ember, mint annyi más, akkor kedves Pistám szebb és magyarabb dolog volna, ha egy kis megbocsátással, egy kis elnézéssel, egy kis magyar és egy kis keresztény fölényességgel, kezet nyújtánál volt barátodnak. Ha igaz, amit mondasz, hogy az apja is bélyeges ember, annál inkább nem volna szabad követ dobnod fiára...

Íme az én ellentétem Veled. Nem hiszem, hogy a magam felfogására téríthetlek Téged. De megjutalmazottnak érezném magam, ha egy kicsit elgondolkodnál azon, amiket írtam. Különösen hangsúlyozni kívánom, bennem tudtommal nincs a legkisebb faji elfogultság sem és ha néha kissé el is galoppozom magam szóban, nincs bennem gyűlölség a svábokkal szemben, általában. Téged pedig mindig kiváló, igaz, érinthetetlen magyar embernek ismertelek, tudtalak s ezt vallom ma is. De engedhetnél egy kicsit germános merevségedből, amely nem okvetlenül jelent fölényt a többi emberekkel szemben.

³³ Kern Aurél belügyminisztériumi tanácsos, Bajcsy-Zsilinszky Endre barátja. 1944. március 19. után egy ideig együtt raboskodnak.

Abban a reményben, hogy nem veszed rossznéven e baráti sorokat, vagyok a régi igaz baráti szeretettel

híved:

[aláírás]

2. *Bajcsy-Zsilinszky Endre üdvözlőkártyája Lendvai István számára, 1941. január 3.*³⁴
Kedves Pista! Hálásan köszönöm karácsonyi kedves megemlékezéset, melyet csak szilveszterkor kaptam meg, mert lent voltam a Balatonon és köszönöm újévi jókívánásaidat és szívből viszonzom azokat egész nagyra becsült családod minden tagjának. Újévkor kerestelek a Déliben, de nem felelt a telefon. Nagyon jól esett ma kapott leveled is: all right! Igyekszem mielőbb eljutni asztalodhoz. Kézcsókjaimat jelentve a Nagyságos asszonynak vagyok igaz baráti szeretettel híved:

BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE

Bp. 1941. jan. 3.

3. *Lendvai István levéltervezete Bajcsy-Zsilinszky Endre számára, 1943. február 4.*³⁵
Nagyságos

Bajcsy-Zsilinszky Endre urnak

Budapest

Az „Ujság” című napilapban megjelent, személyemmel is foglalkozó cikke³⁶ akkor is az igazi, tehát kölcsönös barátság legelemibb követelményeinek sutbadobását jelentené, ha nem állítana is annyira hamis színben a tájékozatlan olvasó elé, és nem követelne is minden különösebb jogosultság nélkül olyan erkölcsi harakirit tőlem, amilyenre sem okom, sem kedvem, és amilyent az állítólagos jó barát követelhet legkevésbé.

Csak azonban, ahogy megíródott és közzététetett, a cikk egyenesen kényszerít arra, hogy a további barátságot és a vele járó személyes érintkezést megszüntessem. Nem adhatok alkalmat arra, hogy ellenem ilyen, mi megesezt, a barátság örve alatt történjen.

³⁴ Nyomtatott névjegykártyán, tollal írt szöveg.

³⁵ Ceruzával írt tervezet, annak elküldésére, későbbi sorsára való utalás nincs a hagyatékban.

³⁶ A vita tárgya Lendvai és Kodolányi János író perre menő vitája, melyben Bajcsy-Zsilinszky mediátorként lépett fel. Bajcsy-Zsilinszky Endre: Kodolányi János védelmében. *Ujság*, 1943. január 31. 5. Köszönet illeti Bartha Ákost, hogy figyelmemet felhívta a cikkre.

Mikor ezt Nagyságod tudomására adom, a cikkben tárgyaltaknak végső eldöntését nyugodtan bízom a nem általam felhívott magyar bíróság és a pártatlan utókor ítéletére.

Kiváló tisztelettel:

Bp. 1943. feb. 4.

L. I.

4. *Méhely Lajos levele Lendvai István számára, 1939. július 22.*³⁷

Budapest, 1939. július 22.

Kedves Pista Barátom!

Örömmel látom, hogy a Te lelked acélát sem az idő, sem a magyar társadalom legújabb nyavalyája – a konjunktúra epidémiája – nem tudta megrozsdásítani, mert ma is ugyanolyan kíméletlenül bánsz el a kiérdemesült kommunistákkal, mint tettük annak idején, amikor ott a tüköralakú asztal mellett intéztük a haza sorsát, – anélkül, hogy „hazafias érdemeink” (szerintünk kutyakötelességünk) jutalmáért nyomban nyújtogattuk volna a markunkat.

Ámde, kedves Barátom, hagyjunk legyünk következetesek, s ne botránkoztassuk a hazafias újságolvasót azzal, hogy Bartucz-féle³⁸ alakokat dicsőítünk, vagy Supka Géza³⁹ cikkeit közöljük, mert ezeknek az „uraknak” túlságosan sok kommunista-vaj van a fejükön. Ha esetleg közelebbről érdekel a dolog, látogass meg régi egyetemi műhelyemben (Múzeum-körút 4/a), ahol állandóan dolgozom, s elmondom Neked az ő bűnlajstromukat.

A mai postával két legfrissebb dolgozatomat küldtem el címedre; tudom, ki fog elégetni. „Szidor” nevére is küldtem belőle, akivel nagyon egy húron pendülünk. Nagyon érdekelné, ki rejtőzik a név alatt?

Egyébként remélem, jól vagy, s fel sem veszed ezt a cudar kánikulát, mely csak hűvös árnyékba a mi társadalmunk pokoli hőségének.

Meleg parolával

öreg híved

[aláírás]

³⁷ Tolla írt levél, két oldalon.

³⁸ Bartucz Lajos (1885–1966) antropológus, egyetemi tanár.

³⁹ Supka Géza (1883–1956) régész, művészettörténész.

5. *Méhely Lajos üdvözlőlapja Lendvai István számára, 1937. november 18.*⁴⁰

Budapest, 1937. nov. 18.

Kedves Pista Barátom!

Nomád levelét elolvastam s köszönöm, hogy az igazság védelmére kelt. Ritkaság ezekben a züllött időkben! Mondd meg neki, hogy öreg barátja mindig szívesen gondol vissza az egykori közös reggelikre, ott a nagy tükör alatt. A túloldali kis kép is az akkori szellem jegyében mutatja meg az öreg urat, aki a nyáron végigkutatta a kőszegi hegység forrásait és sok új fajt talált.

Meleg parolával:

[aláírás]

[Másik oldalon:]

Nagyságos Lendvai István Úrnak

a Magyarország főmunkatársa

Budapest

II. Hunyadi János-út. 2.

6. *Méhely Lajos üdvözlőkártyája Lendvai István számára, 1939. augusztus 28.*

Kőszeg (Rajniss-utca 6)

1939. aug. 28.

Kedves Barátom! Nem tudom, hogy jutottál arra a gondolatra, hogy haragudhatnám Reád? Aki haragszik, annak nincs igaza, mivel pedig nekem igazam van, ennek tudatában apró kiruccanásaid dehogy is vettem a szívemre. Hogy 77-ik születésnapomról megemlékeztél, az nagyon kedves volt Tőled, s nagyon hálás vagyok érte, ámbár resteltem, hogy megtudtad, milyen öreg a Te barátod.

[aláírás]

[Másik oldalon:]

Nagyságos Lendvai István

Úrnak

a Magyar Nemzet főmunkatársának

Budapest

Aradi-utca 10.

⁴⁰ Tollal írva, üdvözlőlap hátára.

7. „*A láthatatlan front*” ellenséges üzenete Lendvai István számára, 1937. július 29.⁴¹
 „Nomád”-nak Magyarország Tekintetes Szerkesztőségében
 Budapest.

Mi a magyar nemzet tagjai tisztában vagyunk azzal, hogy az idegen fajnak és hitvány bérenceinek nemzet bomlasztó mentalitását és hatalmi túltengését, csak kemény, kitartó, nehéz munkával fogjuk legyűrni. Meg fog történni!

Csekély súlyú elmefuttatásokkal és az idegen faj érdekében kifejtett nemzet bomlasztó magatartással, minket ma már nem lehet bárgyú birkák módjára, sem félre vezetni, sem megfélemlíteni. Ezt végre egyszer már a zsidóknak és hitvány csatlósainak is tudomásul kell venniük.

Felpanaszolja mai cikkében, hogy dr. Pállfy-Daun, nem válaszol közvetlenül, támadásaira. Ez csak természetes! Nem tudjuk, hogy Ön kicsoda, zsidó-e, vagy nem zsidó? Magatartásából és cikkeiből azonban azt látjuk, hogy még ez idő szerint is, – megengedjük talán akaratlanul, - fizetésért, zsidó érdekek szolgálatában áll. Az ilyen emberek támadására pedig nem szokás válaszolni, mert ezeknek tetteit, nem meggyőződésük, hanem anyagi érdekek irányítják.

Budapest 1937. július 29. Hazafias üdvözlettel:

A láthatatlan front

8. „*A láthatatlan front*” ellenséges üzenete Lendvai István számára, 1937. augusztus 18.⁴²
 Nomádnak az „Egységes jobboldalt” című cikk írójának.

Írói neve után ítélve nem tudtuk, kicsoda. Most már tudjuk, hogy nem zsidó, ne haragudjon tehát ránk, ha mint nem zsidót, Testvérünknek tiszteljük meg.

Minket nem vezet senkivel szemben sem gyűlölet, még zsidókkal szemben sem. Ezek ellen is csak elhatározóbb formában, védekezni kívánunk. Éppen azért fejtünk ki, szokottnál erőteljesebb működést, a címben jelzett egyesülés megteremtése céljából. Igyekezetünket Testvérünk cikkeinek tartalma, sajnos sokszor, legkevésbé sem támogatja.

Nem mindenki küzd igazában a „galíciai áfium” ellen, aki csak a címekben emlékezik meg helyesen a küzdelem módjáról, egyébként azonban saját fajtáját tartalmilag, - mihelyt véleménye különbözik testvéreinek véleményétől, - jobban gyűlöli, mint a „galíciai áfiumot”. Testvérünk is sajnos, ebben a „magyar” hibában szenved.

Kitartás! Bátorság! Fegyelem!

Hazafias üdvözlettel:

Budapest. 1937. aug. 18.

A láthatatlan front.

⁴¹ Gépelt szöveg, egy oldalon.

⁴² Gépelt szöveg, egy oldalon.

9. „A láthatatlan front” ellenséges üzenete Lendvai István számára, 1937. november 9.⁴³

Nomád: „A Galiciánerek ellen” Magyarország 1937.nov.9.

Testvér!

Helyes, nézeteink kezdenek hova-tova megegyezni. A helyzet szerintünk csak akkor lesz megoldva, ha valamilyen célravezető eszközzel, legalább 350.000 zsidó el fogunk innen távolítani. Meg lesz!

Bátorság! Kitartás! Fegyelem!

Budapest. 1937. nov. 9.

Hazafias üdvözlettel:

A láthatatlan front.⁴⁴

⁴³ Gépelt szöveg, egy oldalon.

⁴⁴ Utóbbi három szó zöld pecséttel.